

furtu nad Mohanem a na Lipském knižním veletrhu v letech 2005–2015. Soupis česky vydaných knih a příloha jistě dobře poslouží odborníkům, laikům a stejně tak i čtenářům, kteří se chtějí s německou literaturou teprve seznámit.

Publikaci Naděždy Heinrichové a jejích spolupracovnic *Německá próza po roce 2000*, vydanou podobně jako předchozí zmíněné tematicky příbuzné texty v červenokosteleckém nakladatelství Pavel Mervart, považuji za výjimečně zdařilou.

Další použité zdroje

EDEN, Wiebke (2001): „*Keine Angst vor großen Gefühlen*“. *Die neuen Schriftstellerinnen*. Berlin: Ebersbach.

MÜLLER, Heidelinde (2004): *Das „literarische Fräuleinwunder“*. *Inspektion eines Phänomens der deutschen Gegenwartsliteratur in Einzelfallstudien*. Frankfurt am Main: Peter Lang.

SCHMITZ, Walter a KÖLLING, Daniela (2014): *Gibt es eine Literatur der Migration? Zur Konzeption eines Handbuchs zur Literatur der Migration in den deutschsprachigen Ländern seit 1945*. In: Cornejo, Renata, Piontek, Slawomir, Sellmer, Izabela a Vlasta, Sandra (eds.): *Wie viele Sprachen spricht die Literatur? Deutschsprachige Gegenwartsliteratur aus Mittel- und Osteuropa*. Wien: Praesens Verlag, s. 55–76.

Jan Kubica*

McDONOUGH, Frank (2016): *Gestapo. Mýtus a realita Hitlerovy tajné policie*. Praha: Vyšehrad.

Represivní složky ve službách totalitních režimů a výzkum jejich role a funkce patří k tématům, která si nachází své čtenáře i mimo odbornou historickou obec. Částečně i proto je každoročně publikována řada prací různé úrovně, zabývajících se touto problematikou. Jedním z nejnovějších příspěvků na dané téma je práce britského historika Franka McDonougha *Gestapo s podtitulem Mýtus a realita Hitlerovy tajné policie*, kterou na český trh uvedlo nakladatelství Vyšehrad.

Autor knihy je profesorem mezinárodních dějin na univerzitě v Liverpoolu. Zabývá se především dějinami Německa v meziválečném a válečném období a britsko-německými vztahy v této době. Mezi jeho knihami najdeme monografii britského premiéra a před-

stavitele politiky appeasementu Nevilla Chamberlaina, práci o příčinách první a druhé světové války, studii o holocaustu nebo životopis jedné z hrdinek německého odporu proti nacismu Sophie Schollové. Recenzovaná publikace představuje vůbec první překlad autorova díla do češtiny.

Autorovým záměrem není podat kompletní přehled administrativní, správní a kompetenční struktury gestapa, jak by se snad dalo z názvu práce usuzovat, nýbrž analyzovat fungování této instituce na konkrétních případech lidí, kteří se s gestapem dostali do kontaktu. Vzhledem ke skutečnosti, že velká část archivních materiálů týkajících se činnosti gestapa byla na konci války zničena, ať už samotnými německými úřady či spojeneckým bombar-

*Mgr. Jan Kubica, Ph.D., Ústav cizích jazyků, německá sekce, Pedagogická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci, jan.kubica@upol.cz.

dováním (což byl případ i nechvalně proslulé centrály na Prinz-Albrecht-Strasse v Berlíně), týká se většina v knize rozebíraných příkladů úřadoven gestapa v Düsseldorfu a Krefeldu, jejichž archivy konec války přečkaly téměř netknuté. Lze však předpokládat, že autor by došel k obdobným závěrům i v případě, že by byl měl k dispozici prameny i z dalších lokalit v Německu. Záběr knihy autor omezil pouze na území vlastního Německa před vypuknutím 2. světové války („*Altreich*“), činností gestapa na okupovaných územích se v knize nezabývá. Toto své rozhodnutí autor bohužel nijak blíže nezdůvodňuje. Je pochopitelné, že práce analyzující činnost gestapa na veškerých Německem okupovaných územích by dosáhla neúnosného rozsahu či by naopak zůstala příliš povrchním přehledem, na druhou stranu řada úředníků gestapa působila během své kariéry jak ve vlastním Německu, tak na okupovaných územích, a oddělit působení tajné policie čistě jen na základě geografického rozdělení tak není dost dobře možné.

Formálně je kniha členěna do jedné úvodní a osmi číslovaných kapitol. V první kapitole se autor zabývá okolnostmi vzniku gestapa jako samostatné organizační složky na pozadí postupného přebírání moci nacistickou stranou. Snad až příliš často se zde autor zabývá událostmi, které s gestapem nemají příliš mnoho společného. Celých sedm stran tak například věnuje průběhu Noci dlouhých nožů, přičemž sám píše, že podíl gestapa na celé akci byl velmi malý, neboť většina jeho příslušníků byla tvořena policisty z povolání a nikoli oddanými nacisty, na rozdíl od jednotek SS. Přináší však i řadu relevantních a málo známých informací – jen málokdo ví, že první šéf

gestapa Rudolf Diels kvůli mocenským bojům v rámci NSDAP raději uprchl do československého exilu.

Ve druhé kapitole autor analyzuje složení personálu gestapa a jeho pracovní metody, přičemž dochází k některým dosti nečekaným závěrům. Na rozdíl od obecně rozšířené představy gestapo představovalo značně podfinancovanou organizaci, potýkající se navíc s nedostatkem personálu (pro celé území Německa v hranicích z roku 1937 se odhaduje, že gestapo mělo k dispozici 15–16 000 pracovníků včetně administrativních sil; autor bohužel neuvádí, kolik příslušníků pro srovnání měla např. „normální“ kriminální policie či jak početné byly obdobné organizace v jiných státech). Velkou část příslušníků gestapa představovali policisté z povolání, jimž bylo často více či méně důrazně naznačeno, že pokus odmítnout nabídku převelení ke gestapu by pro ně mohl mít závažné kariérní i osobní důsledky. Asi nepřekvapivější informací je zjištění, že zhruba polovina zaměstnanců gestapa měla vysokoškolský titul.

Další kapitoly se zabývají jednotlivými skupinami obyvatelstva, na které gestapo zaměřilo svou pozornost – protestanty, katolíky, jehovisty, komunisty, Židy, Romy, homosexuály a dalšími skupinami (v některých případech je více těchto skupin probíráno v rámci jedné kapitoly). Základ těchto kapitol představují případy konkrétních osob, které gestapo vyšetřovalo, včetně několika jmen v tomto kontextu známých, můžeme například uvést protestantského teologa Martina Niemöllera či katolického biskupa von Galena. Stejně jako v první kapitole, i v těch následujících autor věnuje velký prostor popisu událostí a jevů, které sice souvisejí s omezováním občanských svobod v nacistickém Německu

a s uváděním tehdejších rasových teorií do praxe, avšak s gestapem jako institucí mají společného jen málo či dokonce vůbec nic. Extrémním příkladem tohoto přístupu je část šesté kapitoly věnovaná deportacím německých Romů, o kterých sám autor výslovně píše, že jejich realizace spadala výlučně do pravomoci kriminální policie kripo, nikoli gestapa.

V závěrečné kapitole autor nastínil poválečné zúčtování s gestapem jako institucí i s jeho jednotlivými příslušníky. I zde autor uvádí několik zajímavých konkrétních příkladů, celkově však tato kapitola žádné zásadní odhalení nepřináší: z odsouzených příslušníků si jen málokterý odpykal trest v plné výši, velká část bývalých agentů gestapa se dokázala zejména do západoněmecké společnosti bez větších problémů začlenit a se vzrůstajícím časovým odstupem od skončení druhé světové války se snižovala průměrná výše trestů a naopak stoupal počet osvo-

bozujících rozsudků. Stojí nicméně za zmínku, že před soudem stanuli nejen příslušníci gestapa, ale v řadě případů i udavači, na jejichž podnět gestapo zahajovalo vyšetřování.

Přestože se autor místy pouští do příliš širokých výkladů souvislostí, čímž se kniha poněkud odchyluje od původního záměru, dokázal vyvrátit řadu mýtů panujících ohledně činností gestapa a předložit akademické obci i širší čtenářské veřejnosti čtivou práci, která se nezpronevňuje požadavkům kladeným na odbornou publikaci. Kvalitní práci odvedl i zkušený překladatel Jindřich Mandák a textu knihy tak lze vytknout jen několik drobností jako posunutí začátku druhé světové války o čtyři měsíce (s. 121) či v českém jazykovém prostředí nepříliš obvyklé užívání křestních jmen při psaní o skutečných historických postavách.

*Martin Liška**

FRIČ, Pavol (ed.) (2016): *Občanský sektor v ohrožení?* Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).

Občanská společnost, jedněmi proklínaná, druhými vzývaná, ale přes to všechno velmi důležitá pro fungování liberálních demokracií. I z tohoto důvodu je jí přičítána velká důležitost v akademickém prostředí. Práce Karla B. Müllera jsou ve své podstatě již základní literaturou k tématu v oblasti politologie, historie či filozofie, ale zpravidla nesou spíše normativně-ontologický nádech. Nyní se však výrazně přihlásil o slovo se svým autorským kolektivem sociolog Pavol Frič s novou knihou vydanou v naklada-

telství SLON a nazvanou *Občanský sektor v ohrožení?* A na úvod si řekněme, že je to pokus zdařilý a přínosný.

V první řadě upoutá tradičně povedený design, který je u nakladatele standardem, ačkoliv drobnou záhadou pro leckoho zůstává výběr ilustrací na titulní stránku, kdy tentokrát padla volba na pravděpodobně tuláky přicházející do zasněžené vesnice. Nicméně vizuálně je vše poměrně vkusné a redakční práce je odvedena velmi spolehlivě, ale nesudme knihu dle obalu, byť by to v tomto případě nebylo asi vážným přešlapem.

*Mgr. Martin Liška, Ústav světových dějin, Filozofická fakulta UK, Martin-Liska@seznam.cz.